

Hans Martin og Sofie Leveraas

Vi som har skrevet denne fortellingen, er barnebarn av dette paret. De var begge født i Nord-Trøndelag, men kom til Folldal før 1910. Resten av livet bodde de her. De ble folldøler. Vi er stolte over å være blant deres etterkommere, og synes at de begge fortjener å bli husket for sin innsats i og for Folldal.

Bestefar, Hans Martin (Nikolaisen), ble født på 9.5.1874 i Frol i Levanger. Han var sønn av husmann og arbeider Nikolai Andreas Reinhardsen (1847-1875) og Karen Bergitte Nilsdatter (1844-1926). Faren døde

allerede da Hans bare var 1 ½ år gammel. Ca. 1883 måtte moren sette bort sine fire barn. Hans ble da plassert på gården Leveraas. Der vokste han opp. Han brukte seinere Leveraas som et ytterligere etternavn, og endelig som det eneste. Hans døde 8.9.1963 på aldersheimen i Folldal.

Bestemor, Sofie (Eriksdatter), ble født 14.10.1882 i Harran (nå i Grong kommune). Da hun ble født, bodde familien ved Møkkelvatnet. Hun var datter av husmann, skogsarbeider og fergemann Erik Johnsen (1835-1905) og Julianna Margrethe Tobiasdatter (1842-1902). Sofie brukte både Elstad og Myklevand som sitt etternavn til hun og Hans giftet seg i 1903. Sofie døde i Folldal 11.1.1948.

Barndom og ungdom

Da Hans ble født, hadde han to eldre søsken, en bror og ei søster, og en halvbror. Som foran nevnt, døde faren i 1875 da Hans bare var 1 ½ år gammel. Familien bodde da på plassen Reistadmo søndre i Frol (nå: Levanger). Det var nok et slit for moren å mestre livet og ta hånd om barna. I 1883 ble Reistadmo solgt. Moren fikk lov til å være der en stund etter salget, men barna måtte ut. For fattigvesenets regning ble de fire barna plassert på hver sin gård. De tok forskjellige etternavn. Hans ble, som nevnt ovenfor, plassert på gården

Leveraas. Seinere fikk Hans ytterligere en halvbror og en halvsøster. Om hans skolegang vet vi kun at han gikk ett år (1884-85) på Okkenhaug skole. Hans måtte nok tidlig ta del i arbeidet på gården. Da han ble konfirmert, bodde han fortsatt på Leveraas, men like etter konfirmasjonen var han dreng på Mo gård i Levanger. Vi vet ikke hvor lenge han var der.

Hans på landsmøte i Bergen i 1902. Bilde: Arbak.

Deretter oppholdt han seg i Beian på Ørlandet, der han var i tjeneste hos Jonas Paulsen Segtnan i ca. 3 år. Ved folketellingen i 1891 var Segtnan registrert i Verdalen. Ved folketellingen i 1900 var han registrert i Beian som dampskipsekspeditor, poståpner og gårdbruker. Hans var ikke hos Segtnan ved noen av disse tidspunktene, så hans opphold der lå nok mellom disse. Segtnan (f. 1854) kom opprinnelig fra Frol. Kona, Edevarda (f. 1856) var fra Trondheim. Ekteparet fikk barn både i 1892 og 1894. Det første av disse ble født i Verdalen, det andre på Ørlandet. Det tyder på at familien Segtnan kom til Beian en eller annen gang mellom disse to tids-

punktene. Så, kanskje Hans kom litt etter dem?

Sofie i yngre år.

Da Sofie ble født, bodde familien på en liten husmannsplass, Sørplassen under gården Rosset. Plassen lå langt fra allfarvei. Der var hennes far husmann og skogsarbeider. Sofie var den nest yngste i en barneflokk på ni. Livet på Sørplassen innebar mye slit og lite utkomme. Men alle barna vokste opp. Faren ga fra seg Sørplassen i 1891. Deretter, trolig i 1892, ble faren ferjemann på Elstadnesset. Jobben var å krysse elva Namsen. Familien flyttet til ferjemannstua på Elstad.

Sofie gikk på Harran skole fra november 1893. Da var hun 11 år gammel. Undervisningen ble organisert som omgangsskole. Da Sofie nærmet seg livets slutt, skrev hun, i en avis, en hilsen til Harran. Da fortalte hun at hun «gikk på omgangsskole som skikken var, fra gård til gård, med slitt og heimgjort kjole og uten glede

i sitt blikk.» Men, i samme hilsen sier hun også: «Og så min kjære skolelærer (O. Mørkved) jeg elsker enda nest etter mor» og «min gamle lærer varmt jeg takker for hvert eneste av hans ord». Slett ingen dårlig attest å få for en lærer!

Hennes avgangsvitnesbyrd er datert 8.7.1897. Hun fikk meget gode karakterer. På vitnesbyrddet er hennes etternavn Elstad. Hun fikk imidlertid ingen skolegang utover folkeskolen. Hun ble konfirmert 30.5.1897.

Ut i arbeidslivet, ekteskap og barn

Vi vet ikke nøyaktig når Hans ble anleggsarbeider. Dersom vi antar at hans tre år hos Segtnan startet i 1894/95, kan han ha blitt anleggsarbeider ca. 1897/98. Han opplevde sitt første 1. maitog som anleggsarbeider i 1898. Det gikk fra Skjerve i Skogn til Levanger.

Hans var også med i 1. maitog i 1899. Da jobbet han på Hell-Sunnanbanen. 1. maitoget gikk fra Levanger til Verdalsøyra. Den kjente agitatorens Hans Berntsen holdt talen for dagen. Hans ble valgt til å verve medlemmer til den lokale foreningen av det som da het Norsk Jord-, Sten- og Bergarbeiderforbund, men som fra 1900, het Norsk Arbeidsmandsforbund. Hans fortalte selv (intervju med Arbeider Avisen 4.6.1955) at ingeniør Koman bestemte at Hans skulle sparkes fordi han hadde drevet vervearbeidet. Hans kom imidlertid Koman i forkjøpet. Han gikk på kontoret før sjefen var kommet på jobb, sa opp og fikk utbetalt sin lønn.

Ved folketellingen i 1900 var Hans Leveraas og broren Ole Vold registrert i Åsen som arbeidere ved jernbaneanlegg. Begge ble, noen år seinere, stigere i Follidal. Etter hvert brukte de henholdsvis Leveraas og Wold som etternavn.

Det er ikke helt enkelt å få en korrekt oversikt over hvor Hans jobbet i tiden før han kom til Follidal, kildene spriker noe.

I en avisomtale da han fylte 80 år i 1954, fortelles det at han var ved Bergensbanen i årene 1901-1906, avbrutt av ca. 1 ½ år på Hell-Sunnanbanen, og i Ålesund etter den store bybrannen. I samme avisomtale fortelles det også at han og broren Ole Wold arbeidet i hver sin ende av Gravalstunnelen i to år, og at han selv satte salva som laget gjennomslaget, og at det klaffet på centimeteren (mest trolig en overdrivelse).

I et udatert notat fra 1906 til Fattigstyret i Levanger, står det følgende om tiden etter at Hans var hos Segtnan (basert på hva Sofie har opplyst):

Siden den Tid har han opholdt seg i Aasen på Jernbanearbeide ½ aar, derfra dro han til Vos paa Jernbanearbeide en kortere tid, Levanger Herred 2 a 3 Maaneder, Inderøen – fremdeles paa Jernbanearbeide fra først i November 1902 til August 1903, reiste saa til Aalesund hvor han opholdt seg til nylig før jul s.a. reiste derfra til Sundmøre på Veiarbeide i Volden (Volda) til August 1904, reiste derefter til Bergensbanen, hvor han utførte Arbeide til Jul 1905. Paa Nytaar 1906 reiste han til Kjøli Gruber ved Røros, var der i 14 dager før Paaske. Efterat have været hjemme hos sin Hustru i Levanger nogle Dage reiste han til Kristiania paa Landsmøtet i Norsk Arbeidsmands forbund som representant for Kjøli Grubearbeiderforening.

Etter denne beskrivelsen var Hans kun mellom 1 ½ og to år ved Bergensbanen.

Han skal også ha vært formann, til dels driftsleder, ved flere gruver rundt om i Trøndelag, en forsøksgruve i Selbu og en sinkgruve på Hitra. Vinteren 1906-1907 var han ved Kjøli gruver i Holtålen, og som

drev med svovelkis. Denne gruva ble stan-
set i 1907 og solgt til et belgisk firma. Worm
Lund var sjef på Kjøli. Han flyttet da fra
Kjøli til Folldal – Hans fulgte etter ham.

Hans fortalte (til Arbeider Avisen) i 1955
at han hadde vært på agitasjonstur til Su-
litjelma sammen med Hans Berntsen. I
boka «Opprøret på Langvannsisen», står
det at dette var i tiden rundt 1907.

allerede i desember fikk de sitt første felles
barn, Kaspar Birger (også han ble seinere
stiger i Folldal). Den unge familien besto
da av to voksne og to barn. Hans reiste
mye rundt på anlegg, bl.a. på Bergensban-
nen. Sofie må lenge ha hatt eneansvaret for
å ta seg av sin datter og deres felles sønn.

I 1906, under ett av Hans' lange opp-
hold borte fra hjemmet, fikk Sofie lunge-

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte i Bergen 1902, Hans nr. 3 f.v. i bakerste rekke.

Bilde: Arbeiderbevegelsens Arkiv og bibliotek (AAB-008936b.jpg, noe beskåret).

Hans deltok på fem landsmøter i Ar-
beidsmandsforbundet: 1900 på Røros, 1902
i Bergen, 1904 i Trondheim, 1906 og 1908,
begge i Kristiania (Oslo). I 1908 var han re-
presentant for Folldal. I 1906 møtte Hans
også på Arbeiderpartiets landsmøte.

Sofie (Myklevand), var i 1900 registrert
som fabrikkarbeider ved Nydalen fabrikk
i Åsen. I store deler av 1901, oppholdt
hun seg i Valsøyfjorden. Hva hun arbeidet
med der, vet vi ikke. I dette året fikk hun
også en datter, Gudrun, uten å være eller
bli gift med faren.

Sannsynligvis traff Sofie og Hans hver-
andre i Åsen. De giftet seg i juni 1903, og

betennelse og ble svært syk. Hun visste
ikke hvor mannen befant seg, og fikk hel-
ler ikke kontakt med ham. Hun måtte søke
fattigstyret om hjelp, og fikk en understøt-
telse på kr. 6. Notatet over har tilknytning
til denne saken. Datteren Gudrun ble også
syk. Fordi mor og barn bodde under meget
dårlige og usunne forhold, anbefalte legen
at Gudrun ble plassert på barnehjemmet.
Om Gudruns halvbror Birger også kom på
barnehjem, vet vi ikke. Gudrun døde av
lungebetennelse på barnehjemmet 21. januar
1907.

Til Folldal

Etter mange års stillstand, ble driften ved gruvene i Folldal satt i gang igjen i ca. 1906. Da trengte Folldal Verk flere arbeidere, og bygda fikk en forholdsvis stor tilflytting. Både Hans og broren, Ole Wold, var blant de som kom. Deres inntaksdato var 24. mai 1907. I første omgang kom de uten sin familie.

Ole Andreas Wold (Vold) (1868 – 1931).

Etter noe tid ble han alvorlig syk. Sofie kom da til Folldal. Hun reiste med toget fra Trondheim til Alvdal. Derfra var det hesteskyss til Folldal.

Dette var hennes første bekjentskap med Folldal. Hun syntes at husene hun så var så små og lave sammenliknet med hus i Trøndelag. Hun fortalte siden at hun lurte på «kor folkan bodd». Hun spurte også kusken om «ka et dyran her.» Graset i Trøndelag var frodigere enn på fjellet.

Sofies datter, Solveig Nystuen, forteller i et intervju med forskeren Dagfinn Slettan: «Da hun kom fram og ble vist opp til Langbrakken der kokkelaget som far var i, syntes hun det var fælt å komme inn i det store

12-mannsrommet. Ved ovnen sto kokka og lagde mat. Midt på gulvet sto bordet der kortspillet gikk sin gang. Borte i et hjørne i ei dobbeltkøye lå far med veldig feber, og broren Ole Wold satt ved siden av og tørka svetten av ham. Mor gikk ut på trappa og gråt. Hun var jo ikke vant til anleggsliv. Men i rommet ved siden av bodde et ektepar, Stuedal. Kona der forsto situasjonen. Hun ba mor inn til dem til hun fikk summa seg. Kaffe fikk hun – og hjelpsomheten var til stede». Så ble det å få hesteskyss den andre veien. Sofie, svogeren Ole og Hans reiste den lange veien til sykehus i Trondheim. Der ble Hans operert for blindtarm. Sofies innsats hadde nok hatt stor betydning for at det gikk bra!

Hans kom tilbake til Folldal tidlig i 1908. Sofie og sønnen Birger kom etter i mai 1909. Det samme gjorde også brorens familie. I den første tiden var Hans mine-ner, men ble stiger (arbeidsformann) i 1909. Broren Ole ble også stiger. De bodde i hver sin ende av samme brakke på Verket.

Det står i en omtale da han fylte 80 år at han som stiger fikk kr. 150 som månedslønn + ½ prosent pr. tonn kis.

Hans var oppført i husleiebøker (finnes for 1908-1915). Han var trukket for leie i hus nr. 17 fra november 1908, og for hus nr. 21 fra november 1909. Altså leilighet i brakker. Husleia var 8 kr måneden fra starten, 10 kr fra nov.09, 12 kr fra des.09, og 16 kr fra okt.12. (Opplyst av Arild Alander).

Som en kuriositet: Hans var oppgitt i adressebøker med slik årsinntekt: 1939 kr. 4525, 1941 kr. 4100, 1943 kr. 3650 og 1945 kr. 4000. I 1962, da han var pensjonist, var årsinntekten kr. 6000.

I Folldal traff Sofie på sin syv år eldre bror, Annæus Myklevand. Han hadde brusfabrikk på Krokhaug. Det var nok en overraskelse for begge to.

Sofie og barna. Bak t.h. Birger. Foran ham: Ivar. På fanget: Solveig.

I Folldal fikk ekteparet ytterligere to barn, Ivar Georg i 1909 og Solveig Helene i 1911. Mer om barna lenger bak i fortellingen. I mange år besto familien dermed av fem personer.

Hans var medlem av den første huskomiteen for Folkets Hus i Folldal. Det stod ferdig i 1909. Han fungerte også en tid som kasserer i Folldal gruvearbeiderforening. Etter at han ble stiger, ble det ikke mer fagforeningsarbeid. Forbundets vedtekter tillot ikke at en stiger var medlem.

I ei bok om Folldal Verks historie, fortelles det at Hans tok initiativet til et bibliotek i Folkets Hus etter «modell» av Kjøli gruve – og at man, den første tiden, overtok (lånte) bøker fra Kjøli. Biblioteket ble bestyrt av et tremannsutvalg. Det første utvalget besto av Hans, broren Ole og M. Greset.

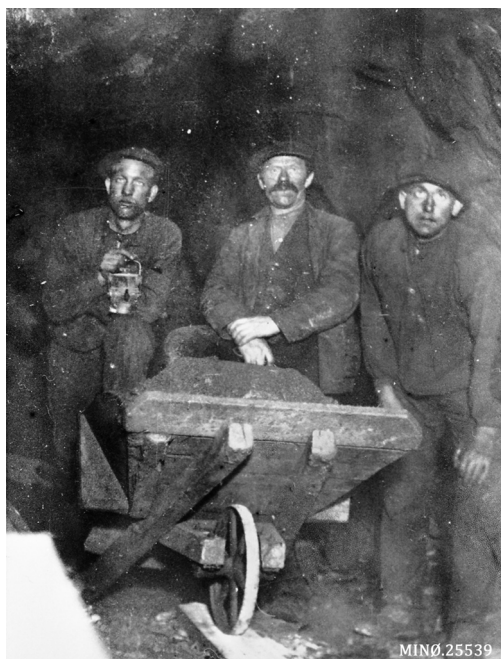
Hans jobbet som stiger ved flere felt i Folldal. I forannevnte avisomtale nevnes Gammelgruva (på selve verket), Nygruva (opprinnelig kalt Grev Molktes gruve), Geitryggen, Nordre Gruve og Grimsdalen.

Vi skal ikke gjøre noe omfattende forsøk på å beskrive stigerens arbeidsoppgaver, men han var formann for dem som gjorde jobben inne i gruva. Det betyr bl.a. å planlegge og fordele arbeidet, sørge for at jobben gjøres og ikke minst, sørge for at arbeidet utføres sikkert og trygt og med et godt arbeidsmiljø. Samtidig er stigeren (formannen) alltid i «press» mellom sine overordnede ledere og dem de har ansvaret for. Det var en ytterst krevende jobb i datidens gruver.

Både Hans og sønnen Birger ble stigere. På bildet her sammen med Svend Hermot, Solveig og Magnus sin sønn som døde 5 år gammel.

Hans fortalte at dammene til Verkets kraftverk måtte ettersees hele året. Ett år var det svært mye snø. De som skulle til Elgsjøen, forstod ikke hvordan de skulle komme seg dit med hest og slede. Hans, som var fra Trøndelag og vant til store

Soigersonnen Magnus Nystuen (fra venstre), Hans og Peder Kroken. MINØ.025539.

mengder snø, visste råd. Han sa at de måtte bruke truger på hestene. Dette var de nok litt tvilsomme til, men det ble gjort og fram kom de.

Den store Folldalskonflikten 1929-1931

Under den store Folldalkonflikten (1929-1931) nektet Hans og sjåfør Noreng å være med på å stoppe et demonstrasjonstog. Hans stod nok på arbeidernes side og mente også at det var umulig å stoppe en flokk på over 200 mann. Det hadde han nok rett i. Da flokken kom fram til «kjærlighetsstokken», løftet de de store portene som førte inn til verkets område av hengslene og marsjerte videre.

Hans fikk avskjed fra Folldal Verk og ble også kastet ut av Verkets bolig. Det ble også arbeiderne som streiket.

Bygdefolket støttet gruvearbeiderne og hjalp dem både med mat og husrom i

denne tida. Hans og Sofie fikk bo på kommunegården Tangen. Sentrale myndigheter grep etter hvert inn i konflikten. Bergverkslovene sa at gruver som ikke var i drift skulle tilfalle staten. Dette førte til at det ble maktpåliggende for de engelske eierne å løse konflikten. Direktør Lund ble avskjediget 31.juli 1931 og i den sammenheng hadde han sagt til Hans: «Noen kommer og noen går. I dag er det jeg som går.» Det tok tid før den opprinnelige arbeidsstokken ble tatt inn igjen, men «pjaltene» (streikebryterne) fra Toten, måtte etter hvert reise hjem igjen og folk fikk tilbake jobbene og kunne flytte tilbake til boligene på Verket. Hans ble pensjonert fra Folldal Verk i 1945.

I forbindelse med storstreiken skrev Sofie en føljetong, "Reidun", over 11 nummer i Arbeidets Rett på Røros. Forfatteren Magne Thorsen som laget et lite skuespill om Folldal-konflikten til Bergmannsdagene på Røros i 1976, skrev i et brev: «dette er den eneste skjønnlitterære skildring fra miljøet og mennesker under Folldal-konflikten 1929-1930, og har en rekke andre interessante kvaliteter [...] Personlig er jeg Sofie Leveraas meget takknemlig fordi nettopp hennes miljøschildring har vært meg til stor hjelp under utarbeidelse av mitt lille skuespill».

I denne føljetongen skriver hun om både arbeidskamp og kjærlighet, og hun knytter bånd mellom Folldal og hennes opprinnelige hjemsted, Harran/Gartland.

Mer om Sofie

Sofie var et sosialt og politisk aktivt menneske. Hun var med på å stifte Folldalens Sosialdemokratiske Ungdomslag i 1911, og var lagets første nestformann. Hun engasjerte seg også sterkt i arbeid med og for barn og drev også en losjeforening. Hun

Familien på Geitryggen: fra venstre: Solveig Nystuen, Svend Hermot, bestemor Sofie, Monna Leveraas, Søvi og bestefar Hans. Bildet er tatt i 1933-34.

var en slitets kvinne med flere talenter.

Vi lar igjen Solveig fortelle:

Mor tok seg mye arbeid i tillegg til sin husmorgjerning, brakkevask og klesvask for lauskarer. Sto inne på kjøkkenet med stamp og vaskebrett og gnikka og skurte på den skitne gruelompen. Bar vann inn og ut. Det ble ikke få bøtter, tykt av kis og støv, og vanskelig å få rent. Så tok hun mot spisegjester i leiligheten. Hun lagde papirblomster og bandt kranser til begravelser. Og, så var det vanlig at de pårørende skulle ha en sang eller dikt til gravferda. Da satte hun seg ned og skrev på kort tid. Enda hadde hun alltid tid til å hjelpe om det trengtes hos noen. Hun var ofte med og hjalp til på sykestua når noen kom lemlestet ut av gruva.

I boka «Folldal Verks historie» har en ungkar beskrevet ordningen med spisegjester slik:

Jeg har bodd i brakka og ikke vært med i kokkelaget og. Da leide vi middag da. Tørrmaten ordnet vi sjøl. Vi leide middagen hos familier som bodde på Verket. Vi var 4 – 5 i den familien som jeg var ei stund. Jeg var hos Kojan. Han var gruvearbeider, og ho stelte heime. Kjerringa til stiger Leveraas, ho hadde spisegjester. Jeg har vært hos henne og, og leid mat. Det var på Geitryggen det, da jeg var der. Ho leide ut middag på Verket og, men det var fullt hos henne da jeg kom der. Det var ikke plass til flere. Så jeg var hos Kojan ...

Solveig fortalte også at, på grunn av morens astma, måtte hun og broren Ivar ta over noe av klesvasken. Moren vasket nok

fortsatt klærne inne på kjøkkenet i brakka, men skyllinga ble utført i vannhuset (bryggerhuset). Der var det kaldt og dårlige forhold for henne. Det var nok ikke helt godtatt at gutter skulle gjøre slikt arbeid. Solveig fortalte at når det kom noen, puttet broren Ivar hendene i bukselommene og plystret. Han ville ikke innrømme at han gjorde kvinnfolkarbeid. Det var flaut.

Sønnen Birger begynte tidlig å jobbe i gruva og hadde stor matpakke med seg. Så stor at en eldre gruvearbeider beskylte han for å spise opp maten som spisegjestene skulle ha. Folk i bygda syntes synd på Hans som hadde ei kone som jobbet for andre enn familien. I sammenheng med kransbinderiet, hadde hun eget trykkeri for å trykke på sløyfene. Hun hadde plantet blomster som hun tok med fra Trøndelag i hagen rundt brakke 22. Det var noe som bygdefolket syntes var svært unyttig.

Solveig forteller også om matstellet i hjemmet:

Hjemme hos oss manglet vi aldri mat, og maten var god. Hjemmebakt brød med smør, ost, syltetøy eller sirup på til daglig. Til kvelds brukte vi ofte vassgraut eller havregrøt. Eller soll av tette melk og flatbrød. Middagene var varierte. Men, lengst tilbake husker jeg at det var dårlig tilgang på fersk sjøfisk, den var mest saltsprenget. Men, så hadde vi fin fjellørret av og til. Vi brukte potetklubb med duppe i hvert fall en gang hver fjortende dag. Sildegryn var også vanlig. Betasuppe, lapskaus, fiskeboller, pannekaker, kjøtt, flesk og kjøttkaker. Mor tok imot spisegjester. Folket arbeidet hardt så det måtte være god mat, sa mor. Men, det var alltid suppe foran for å drøye ut – eller dessert etterpå. Melkesuppe, Trondhjemssuppe, havresuppe eller ertersuppe. Sviskegrøt, eplegrøt, polentagrøt eller sagopudding. Om høsten ble det brukt mye blodmat. Også ellers når vi fikk tak i blod. God

helve melk fikk vi. Julekvelden var det alltid ribbe, surkål og erter – og til dessert multegrøt. Far var ivrig til å plukke multer.

Det er vel neppe tvil om hvem som hadde arbeidet med og æren for matstellet!

Direktør Lunds barn gikk ikke på vanlig skole. De hadde en guvernante og fikk undervisning hjemme. Denne guvernanten var Alfhild Hovdan som seinere ble turist-sjef i Oslo. Hun ble god venn med Sofie og hjalp henne med barnearbeidet. Fru Lund hadde da tatt guvernanten til side og sagt til henne at hun ikke måtte blande seg med de dårlige menneskene på Verket. Alfhild Hovdan var nok en tøff kvinne og hadde svart: «Dårlige mennesker? Min mor lærte meg å skille mellom gode og onde mennesker, og det holder for meg.»

Friluftsmannen Hans

Hans var en ivrig friluftsmann. Det fortelles at han gikk fra Follidal til Atnadalen for å plukke molter, og tilbake med fulle bøtter og spann. Hans lærte aldri å sykle, men i de seinere åra tok han bussen bort i Atnadalen, og gikk til Erling Larsen i Lien. Derfra gikk han på moltetur. Han hadde da med seg en «åttung» og den var full da han kom heim med den.

Sin siste moltetur hadde han etter at han flyttet til Dalholen. Han kom ikke heim om kvelden og Solveig ble redd for han. Han hadde jo hjertekrampe. Da Solveig gikk i fjøset morgenen etter, fikk hun se at han kom ruslende nedover. Han hadde funnet bær og plukket seg innover fjellet og oppdaget plutselig at det begynte å bli mørkt. Da hadde han lagt seg med hodet på en mosetuve og sovnet der. Han mente det var tryggere å gå ned igjen når det ble lyst.

Lørdag 3/7 1949

Ankom hit kl. 12
Stjörte motorsykkelen
helt inn. Sol og fint
veir.

O. Wold H. Leveraas

Freitag 7/9 1949

Fik 18 fisker innst
Sparker herfra kl 11:30
bound for Verket
O. Wold
H. Leveraas

Lørdag den 13-8-39

Spal nisset hjem nu. Det
har vært storm i flere
dager. Dølgene har vært så
store, at de har drept bort
et garn for oss. Det var
storfangstgarnet til Magnus.
Tenker nu påre på bilen
Da var, sterk vind

Sofie Leveraas, Hans Leveraas
Birger Aspås

Notater fra hyttEboka.

Familiene etter broren Ole Wold (død 1931), hadde en hytte ved Marsjøen i Eimundalen. Den ble bygd i 1935 og ble døpt Fjellheim. Den var utvilsomt et kjærtsamlingssted for familien og et godt utgangspunkt for fiske og friluftsliv. Turen fram og tilbake foregikk oftest til fots, men de brukte også motorsykkelen til Ole Wold junior. Han var verksmester på Folldal Verks Mekaniske Verksted. Dattersønnen til Ole Wold, Birger Aspås, skaffet seg også motorsykkelen. Den ble også brukt på turer til og fra Marsjøen. Den hadde sidevogn og rommet derfor mer. Ifølge hyttEboka hendte det også at de leide bilskyss til Dalssetra, og gikk fra der. Kanskje mest hjem igjen da de ofte hadde mye fisk å dra på. Denne hytta ble solgt da Birger Aspås døde. Birger (1923-2000) var ingeniør ved Folldal Verk og ordfører i Folldal i årene 1956 - 1965.

Livets høst

Sofie var mye plaget av astma og var ofte svært syk. Hun døde tidlig, allerede 11.1.1948, 66 år gammel. Hun ble begravd ved Folldal kirke. På gravsteinen står det at hun var født i 1883, men det var i 1882.

Da livets slutt nærmet seg for Sofie, fikk hun et «hyldningsdikt» på 22 vers fra venninnen Elisabeth Moseng. Det forteller om en kvinne som måtte jobbe hardt for livets opphold, men som også gledet andre. Vi tar med fire av disse versene.

Du var så tidlig oppe
Og vasket og strøk og stelte
Til mange som hadde sitt arbeid
på dette grubefeltet.

Du kokte jo mat og stelte –
Så det bugnet i fat, på ditt bord,
Du hadde nok tidlig lært det,
Gjør mot andre, hva står i Guds ord.

Du skrev de yndigste sange,
Til bryllup, til gravferd og fest.
Du kunne gjøre til skamme
Både klokker lærer og prest.

Du strevet så alt for meget
Mer enn andre til tiden
Ikke noe rart at du ble sliten
Og syk ble du med tiden.

Dessverre har vi kun to av hennes egne dikt, ett som utgjorde avslutningen på føljetongen om Reidun. Det andre tilegnet Svend Hermot da han døde. Men hun skal ha skrevet mange.

Forfatterne av denne fortellingen sammen med bestemor Sofie og bestefar Hans og foreldrene til Halldis, Solveig og Magnus Nystuen. Bildet er tatt på gården der Halldis vokste opp. Det ble tatt sommeren 1947 – et halvt år før Sofie døde.

Etter Sofies død, bodde Hans fortsatt på Verket. Han tok bussen og besøkte dat-tera Solveig og barnebarnet som bodde oppi Dalen i Søre Synnafor. Han kom med den brune skinnsekken på ryggen, og hadde alltid kjøpt med seg mat som ikke var daglig kost der i gården. Solveig ble enke i 1950.

Da Nygruva ble lagt ned i 1952, måtte sønnen Birger og kona Olga flytte ned til Verket. Birgers far, Hans, hadde en forholdsvis stor leilighet i brakke 22 og der skulle de bo sammen med han. Men det gikk ikke så bra å innordne seg de yngres vaner, så han flyttet da til Nystuen til dat-tera Solveig. Hun satt aleine med et småbruk og var glad for å få litt hjelp og støtte. Han hjalp Solveig så godt han kunne. Om sommeren tok han kantslått med ljà. Om vinteren tok han seg av vedforsyningen. Det ble tid til kortspilling også. Whist, 500, 101 og kasino. Naboene nedi Lykkja var også glad i å spille kort så det ble mange hyggelige stunder sammen med dem. Da Julius Simensen kom på besøk til han oppi Dalen, spanderte han dram, og de delte gamle, gode minner og lo av de samme historiene hver gang.

Hans bodde i Nystuen til det nye pleiehjemmet ble bygd. Han fortalte barnebarnet Halldis at han hadde søkt plass der, men det skulle ikke fortelles til Solveig før han fikk vite om han fikk plass. Han ville ikke at hun skulle ha ansvar for han når han ikke kunne greie seg sjøl, men visste også at hun ville protestere på dette. «Hun hadde stelt nok gamle etter hun kom til Synnafor.» Han kom da på det nye hjemmet da det stod ferdig 27. april 1957. Fikk et fint rom som han innredet med litt av sine egne ting for å føle seg hjemme. Rommet lå rett overfor et lite tekjøkken der han kokte kaffe når han fikk besøk. Han hadde

Bestefar Hans (øverst) ca. 1955, og under på pleiehjemmet i Folldal.

ofte wienerbrød å spandere til. Han fikk besøk og han gikk til sentrum og snakket med folk så lenge han kunne.

Vi hadde på den tida fått en ny prest i bygda, Amund Rosbakk fra Røros. Han besøkte ofte «hjemmet» for å snakke med de gamle. Han fortalte Solveig at han ikke fikk noe kontakt med Leveraas. Solveig forklarte at faren ikke var noen religiøs person og at det kunne være grunnen. «Men du som er fra Røros, kan vel snakke med han om gruva.» Neste gang Rosbakk traff Solveig, fortalte han at det hadde slått til. Og Leveraas (ble sjelden omtalt som Hans i bygda, bare han Leveraas) gledet seg alltid til presten kom etter dette.

Hans overlevde begge sine sønner, men datteren levde fortsatt. I disse årene sa han ofte: bare jeg kunne få sleppe. Det gjorde han så 8. september 1963, 89 år gammel. Halldis giftet seg 3. august den høsten, men han orket ikke være med i bryllupet.

Sofie og Hans fikk tre felles barn, Birger, Ivar og Solveig. Hans overlevde begge sine sønner.

Kaspar Birger ble født i Frol i Levanger 17.12.1903, og døde under arbeid i Folldal

Kaspar Birger Leveraas.

26.5.1959. I sine yngre år var han aktiv idrettsmann. Han var stiger i Nygruva (ble det trolig like etter krigen, kanskje etter farens pensjonering?). I 1948 fikk han Norges vels medalje for lang og tro tjeneste (minst 30 år hos en og samme arbeidsgiver). Han var gift to ganger. Først i 1932 med Gunnbjørg Agnes (Monna) Thomassen (1910-1969), som han også fikk datteren Sølvi (1933-1997) sammen med. Dette paret ble skilt. Birger giftet seg i 1945 med Olga Tollefsen f. Olsen (1911-1997). Hun hadde vært gift før og hadde en sønn Jon (1931-2019).

Ivar Georg ble født i Folldal 14.7.1909, og døde i Orkanger 1.4.1960. Han var en kort tid ansatt ved Verket, men forsvant. Det var «skriver» han ville bli. Han rakk å bli nestformann i Folldal arbeiderungdomslag i 1927 da laget ble reorganisert. Han ble pressemann. Da han døde, var han redaktør og disponent i bladet Bergverksnytt som kom ut i Orkanger. Da var han også formann i Orkanger Arbeiderparti.

Ivar Georg Leveraas.

Ivar var gift tre ganger. Først i 1933 med Martha Scholz (1911-2001) f. i Stavanger, død i Oslo. Dette paret ble skilt i 1951. De hadde to felles barn, Hans Martin f. 1933 og John Ivar f. 1939. Samme år ble Ivar gift med og noe seinere skilt fra Kirsten Stabell (1907-1985), og i 1954, gift med Kristine Kvernmo (1901-1991). Ingen av disse parene hadde barn.

Solveig Helene ble født i Folldal 4. oktober 1911. Hun ble gift med Magnus Iversen Nystuen (1899-1950). Etter Magnus døde, drev hun småbruket fram til 1960. Da ble det forpaktet bort fram til det ble solgt. Hun var aktiv i Småbrukarlaget og deltok i sangkoret Heimklang. En periode var hun formann i sangkoret. Solveig og Magnus ledet sammen Framlaget i Folldal og drev samtidig en leikarring. I 1965 solgte hun gården og flyttet til Verket, der hun bodde noen år. Etter at datteren, Halldis og hennes mann, Arne Martinsen var ferdig med sin lærerutdannelse, fulgte hun dem. Først til Sunndalsøra, seinere til Bru-

Solveig Helene Leveraas Nystuen.

munddal. Solveig døde 9.12.1995 i Brumunddal. Solveig og Magnus fikk to felles barn, Svend Hermot (1929-1934) og Halldis Ingebjørg f. 1943.

Kilder og referanser:

- Kirkebøker og folketellinger i Levanger, Grong og Folldal for de aktuelle år og begivenheter.
- Våre egne personlige opplevelser og minner.
- To intervjuer av Solveig Nystuen (Halldis' mor), foretatt av Dagfinn Slettan.
- Landsmøteprotokoller for Norsk Arbeidsmannsforbund for 1900, 1902, 1904, 1906 og 1908.
- Avisintervjuer og omtaler med og om Hans M. Leveraas.
- Sofie Leveraas: Føljetongen «Reidun» over 11 nummer av Arbeidets Rett.
- Ivar Leveraas: En fortelling om Sofie Eriksdatter Myklevand, Grong historielags meldingsblad Nr. 2 2013.
- Ivar Leveraas: Hans Martin Leveraas fra Frol. Fortelling i årbok for Levanger historielag 2013.
- Folldal Verks historie ca. 1745 – 1993. Bygdebok for Folldal bd IV av Bjørn Bækkelund og Stig Johan Kalvatn (red). Utgitt av Folldal kommune 1998.
- Beretning i anledning Foldals grubearbeiderforenings 25 års jubileum 1906 – 1931, utgitt av Foldals grubearbeiderforening.
- Arbeiderbevegelsen i Folldal, utgitt av Folldal AOF-forening 1981.
- Erling Brandsnes: Samhold og solidaritet i 100 år. Utgitt av Folldal Arbeiderparti 2012.
- Erling Brandsnes: Folldal kommune 100 år (1914-2014), utgitt av Folldal kommune.
- Per B. Støen: Folldal Verk gjennom 200 år. Historiske trekk. Utgitt av Folldal Verk A/S 1948.
- Anne Grethe Kielland-Larsen: Historien etter min far.